

PRAKTIJKVOORBEELD #4 DE BORGSTEE

Design Thinking

Vanuit analyses met Design Thinking en Lean werken aan een digitaal portfolio

De Borgstee kleurt in de vitaliteitsscore van 2016 verontrustend rood in de categorie 'werkdruk/belasting'. Met het project 'Meer ict, minder werkdruk' grijpt de school zijn kans om de werkdruk aan te pakken. Meer concreet wil De Borgstee nagaan hoe de leraren de werkdruk kunnen verminderen die de inzet van Snappet oplevert.

De Borgstee is een school in Grijpskerk voor christelijk onderwijs met 220 leerlingen en ongeveer twintig leraren. De school maakt deel uit van de stichting Penta Primair. De Borgstee heeft veel aandacht voor gepersonaliseerd leren en ict. Groep 4 tot en met 8 werken met het adaptieve onderwijsplatform Snappet voor taal en rekenen. Voor zaakvakken werken deze groepen in het digitale programma Mijn Online Omgeving (MOO). Alle groepen volgen de algemene ontwikkeling van leerlingen in ParnasSys. Voor kleuterobservaties gebruiken de leraren DORR.

Onze nieuwe werkwijze via Snappet en MOO is nog niet ideaal, maar het maakt al veel verschil in de werkdruk. Zonder dit onderzoek hadden we niet zo snel kunnen identificeren dat we ontevreden waren over de communicatie met ouders. Laat staan dat we nu al bezig waren met de verbetering van dit proces.'

Jetty de Jong, directeur De Borgstee

In het onderzoek naar werkdruk en ict gaat De Borgstee aan de slag met een methodiek die principes toepast die zijn ontleend aan *Design Thinking* en *Lean*. De kern van deze aanpak is eerst te analyseren waar de knelpunten zitten en dit voor iedereen helder te krijgen. Pas daarna kan het team – gezamenlijk – in oplossingen denken. De onderzoekers passen de onderzoeksmethodiek tijdens elke stap in het proces aan

zodat deze aansluit op de situatie op De Borgstee. De leraren brengen eerst via procesplaten in kaart in welke schoolprocessen zij knelpunten ervaren. Daarna vullen alle leraren een zelfevaluatie in. Met de resultaten die dit oplevert, gaat de school vervolgens zelf aan de slag in een serie workshops en tijdens een teamdag.

Door dit onderzoek beseft De Borgstee dat veel leraren ontevreden zijn over communicatie met ouders over de voortgang van leerlingen en hierdoor meer werkdruk ervaren. De leraren zijn naar aanleiding van de eerste fase van het onderzoek samen tot de conclusie gekomen dat ze toe willen naar een digitaal portfolio: in één systeem de voortgang van leerlingen inzichtelijk maken voor leraren en ouders.

In afwachting van een goed systeem voor digitale portfolio's, maakt de school nu via MOO delen van Snappet beschikbaar voor ouders. Leraren werken hierdoor met meer plezier en zowel de ouders als de leerlingen zijn er heel positief over. Hierdoor is de werkdruk op De Borgstee afgenomen.

WANNEER GA JE MET DESIGN THINKING EN LEAN AAN DE SLAG?

- Je wilt niet alleen werkdruk, maar ook werkplezier in kaart brengen.
- Je wilt maatwerk en concreet nagaan welke ict-oplossingen werkdruk wegnemen.
- Je bent bereid tijd te investeren die zich op lange termijn terugverdient.

The background features a photograph of a school building with a playground, overlaid with a semi-transparent yellow pattern of diagonal lines. In the bottom left, a cartoon character with black skin, large white eyes, and a red dress is depicted. The text is positioned on the right side of the page.

Interview De Borgstee

JETTY DE JONG
DIRECTEUR

JETTY DE JONG
DIRECTEUR

Ict: van probleem naar oplossing

Eerst het probleem vaststellen, dan pas oplossen. Dat was de insteek van het onderzoek op basisschool De Borgstee. “We waren ons er eerst niet helemaal van bewust waar het probleem met de werkdruk eigenlijk lag. Pas toen dat helder was, hebben we gezamenlijk een oplossing geformuleerd. Daardoor heeft die oplossing echt effect”, vertelt Jetty de Jong, directeur van De Borgstee.

De Borgstee ging aan de slag met een methode gebaseerd op de principes van Design Thinking en Lean. Met deze methode identificeerde het team eerst bij welke schoolprocessen de meeste werkdruk ligt.

Een groot pijnpunt bleek de administratie. Leraren waren veel tijd kwijt aan de invoer van gegevens in systemen. Snappet was hiervoor al een grote oplossing. Maar de nieuwe werkwijze had wel een bijwerking: “Het traditionele rapport verdween”, legt De Jong uit. “Hierdoor

moesten we op zoek naar een alternatief, zodat ouders inzicht in de ontwikkeling van hun kinderen konden krijgen.”

In gesprek met Snappet

De oplossing bedacht het team zelf met de methode. “Onze wens is een adaptief digitaal portfolio dat de hele ontwikkeling van het kind inzichtelijk maakt voor leraren én ouders,” vertelt De Jong.

“We zijn hierover met Snappet in gesprek en we hebben ons aangesloten bij de versnellingsvraag over digitale portfolio's die er al lag binnen Kennisnet. In de tussentijd hebben we een voorlopige oplossing gevonden door delen van Snappet inzichtelijk te maken en via MOO een digitaal portfolio open te zetten voor ouders. Het is nog niet ideaal, maar het maakt al veel verschil. Het invullen is bijna geen werk en de administratie is verminderd, dus de werkdruk is al afgenomen.”

Nut en noodzaak van ict

Nog belangrijker vindt De Jong dat het werkplezier is toegenomen. Leraren vinden het systeem meer pedagogisch verantwoord en kindvriendelijker. Deze positiviteit stuwt het werkplezier omhoog. De Jong: “Iedereen ziet nut en noodzaak van ict in. Er is no way back. Met deze nieuwe werkwijze willen we ook niet meer terug.”

Praktijkvoorbeeld De Borgstee

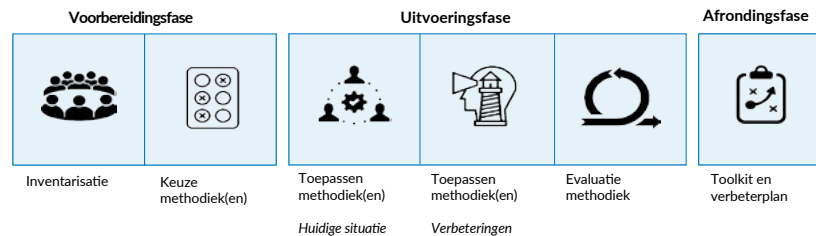
Werkdruk is een punt van aandacht op basisschool De Borgstee sinds de school in de vitaliteitsscore van 2016 hoog scoorde op het onderdeel werkdruk/belasting. Een tweede reden om deel te nemen aan het onderzoek 'Meer ict, minder werkdruk?' is dat De Borgstee wil nagaan hoe de leraren de werkdruk kunnen verminderen die de inzet van Snappet oplevert.

Ict-situatie De Borgstee

De Borgstee heeft naar eigen zeggen veel aandacht voor gepersonaliseerd leren en ict. Op de school zijn computers, laptops en digitale schoolborden aanwezig. Leraren en leerlingen gebruiken verschillende methodes, bijbehorende softwareprogramma's (zoals Office365) en aanbod op internet.

Groep 4 tot en met 8 werken met het adaptieve onderwijsplatform Snappet (tablets in de klas en visuele toegankelijkheid van de voortgang van leerlingen). Deze groepen verwerken de zaakvakken door middel van kennisconstructie. Dit betekent dat kinderen leren om de kennis die ze vanuit boeken opdoen te verwerken in Mijn Omgeving Online (MOO) en dit vervolgens weer presenteren aan hun klasgenoten. Daarnaast werken alle leraren met ParnasSys voor het volgen van de algemene ontwikkeling van leerlingen en omgevingsfactoren. Voor kleuterobservaties gebruiken de leraren DORR.

Het onderzoek bestaat uit drie fasen: de voorbereidingsfase, de uitvoeringsfase en de afrondingsfase (zie onderstaand Afbeelding).

Afbeelding 4.1

Kerngroep en hele team

Een kerngroep doorloopt alle stappen van het experiment via bijeenkomsten en workshops. Deze kerngroep bestaat uit de directeur van de school, drie leraren, een bovenschoolse ict'er, de onderzoekers en Kennisnet. Het hele team van De Borgstee is betrokken bij de zelfevaluatie en bespreekt tijdens een teamdag de uitkomsten van het experiment en het verbeterplan.

1. Voorbereidingsfase

In de voorbereidingsfase inventariseert de school de processen waarbij leraren werkdruk ervaren en de oorzaken daarvan. Vervolgens kiest de school de methodiek. De methodiek die De Borgstee hanteerde is gebaseerd op de principes van *Design Thinking* en van *Lean*.

In het experiment komen een aantal stappen terug die overeenkomen met de stappen van *Design Thinking*:

- empathize: begrip van de situatie krijgen
- define: de situatie/het vraagstuk helder formuleren
- ideate: mogelijke oplossingen schetsen en tot een keuze komen
- prototype: voorbeelden van de oplossingen schetsen
- test: experimenteren met de oplossingen

Ook komen elementen uit de leanmethodiek terug. *Lean* wil hier zeggen dat de school alleen activiteiten oppakt die echt waarde hebben voor de leerling. Activiteiten die geen toegevoegde waarde worden zo veel mogelijk geëlimineerd.

2. Uitvoeringsfase

Procesplaten

Om focus aan te brengen en te kiezen waar het onderzoek zich op richt, gaat de kerngroep aan de slag met twee procesplaten. De eerste plaat laat de primaire en secundaire werkprocessen in het basisonderwijs zien. Primaire processen zijn bijvoorbeeld lesgeven, toetsen afnemen en leerlingen individueel begeleiden. Onder secundaire processen vallen administratie en correspondentie, contact met ouders onderhouden en het jaarrooster opstellen. Met stickers geven de deelnemers van de kerngroep hierop aan in welke processen zij werkdruk of werkplezier ervaren. In de tweede procesplaat benoemt de kerngroep in welke processen leraren gebruikmaken van ict en waar en hoe dit beter kan. Hieruit blijkt dat de kerngroep bijvoorbeeld veel ict-kansen ziet bij het bijhouden van leerlingportfolio's, bij het afnemen van toetsen en het opstellen van lesroosters. Op de volgende pagina's zijn de procesplaten opgenomen.

Procesplaat 1

WAAR KRIJG IK ENERGIE VAN IN MIJN WERK EN WAARVAN JUIST NIET?					
					
PRIMAIR (lesgeven)	Lessen vormgeven (lesmaterialen)	Toetsen afnemen	Resultaten nabespreken	Portfolio van leerlingen bijhouden	Leerlingen individueel begeleiden
SECUNDAIR (ondersteunend)	Leerlingvolgsysteem bijhouden	Huiswerk/toetsen nakijken	Oudercontact onderhouden	Groepsplannen maken	Handelingsplannen schrijven
	Administratie zorgleerlingen bijhouden	Vergaderingen bijwonen	Correspondentie afhandelen	Informatieavonden en open dagen organiseren	Rapporten schrijven
	Entreegesprekken en huisbezoeken verrichten	Groepsoverdrachten maken	Gesprekken met externen voeren	Jaarrooster opstellen	Leerling- en groepsbespreking
	Nascholing en professionalisering	Eigenaarschap leerlingen vergroten	Kindgesprekken voeren	MR taken uitvoeren	

Procesplaat 1

De invulling van de eerste procesplaat leidt tot het volgende overzicht voor De Borgstee:

WAAR KRIJG IK ENERGIE VAN IN MIJN WERK EN WAARVAN JUIST NIET?				
	 Als het me iets oplevert (nieuwe dingen ontdekken), als de kinderen er blij van worden (dat geeft een kick), betrokkenheid, positieve teamflow, als ik iets wil (en niet moet), faciliteiten	 onvrede, niet landen van goede bedoelingen bij ouders en collega's		
PRIMAIR (lesgeven)	Lessen vormgeven (lesmaterialen) 	Toetsen afnemen 	Resultaten nabespreken 	Portfolio van leerlingen bijhouden
SECUNDAIR (ondersteunend)	Leerlingvolgsysteem bijhouden 	Huiswerk/toetsen nakijken 	Oudercontact onderhouden 	Groepsplannen maken
	Administratie zorgleerlingen bijhouden 	Vergaderingen bijwonen 	Correspondentie afhandelen 	Informatieavonden en open dagen organiseren
	Entreegesprekken en huisbezoeken verrichten 	Groepsoverdrachten maken 	Gesprekken met externen voeren 	Jaarrooster opstellen
	Nascholing en professionalisering 	Eigenaarschap leerlingen vergroten 	Kindgesprekken voeren 	MR taken uitvoeren

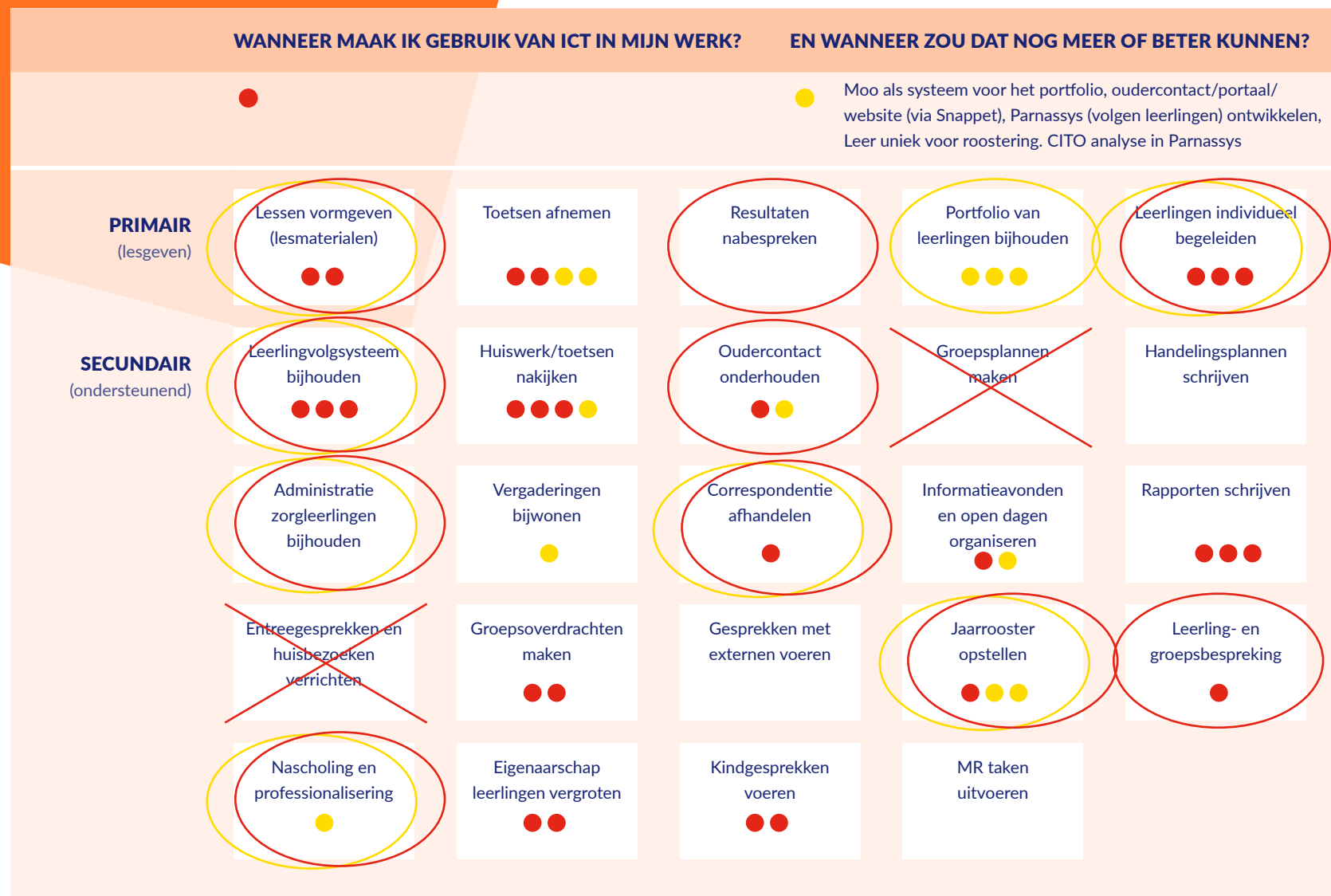
CONCLUSIE: ER WORDT DOOR LEERKRACHTEN MET NAME WERKDruk IN DE ADMINISTRATIEVE PROCESSEN ERVAREN

Procesplaat 2

	WANNEER MAAK IK GEBRUIK VAN ICT IN MIJN WERK?		EN WANNEER ZOU DAT NOG MEER OF BETER KUNNEN?		
	●		●		
PRIMAIR (lesgeven)	Lessen vormgeven (lesmaterialen)	Toetsen afnemen	Resultaten nabespreken	Portfolio van leerlingen bijhouden	Leerlingen individueel begeleiden
SECUNDAIR (ondersteunend)	Leerlingvolgsysteem bijhouden	Huiswerk/toetsen nakijken	Oudercontact onderhouden	Groepsplannen maken	Handelingsplannen schrijven
	Administratie zorgleerlingen bijhouden	Vergaderingen bijwonen	Correspondentie afhandelen	Informatieavonden en open dagen organiseren	Rapporten schrijven
	Entreegesprekken en huisbezoeken verrichten	Groepsoverdrachten maken	Gesprekken met externen voeren	Jaarrooster opstellen	Leerling- en groepsbespreking
	Nascholing en professionalisering	Eigenaarschap leerlingen vergroten	Kindgesprekken voeren	MR taken uitvoeren	

Procesplaat 2

De tweede procesplaat levert de volgende resultaten op:

CONCLUSIE: ER WORDEN NOG MEER KANSEN VOOR ICT GEZIEN IN DE ADMINISTRatieve PROCESSEN

Zelfevaluatie

Na de invulling van de procesplaten door de kerngroep, zet De Borgstee een zelfevaluatie uit binnen het team. Het doel hiervan is niet alleen de kopgroep van leraren met interesse in ict te betrekken bij het onderzoek, maar het gehele lerarenteam. Bovendien kan de school zo de resultaten van de procesplaten toetsen bij een bredere groep.

Alle leraren van De Borgstee houden gedurende een werkweek in een logboek (op papier) hun tijdsbesteding bij en geven hun energiebalans aan. De zelfevaluatie bevat een aantal gerichte vragen over de beleving van werkdruk en werkplezier en het gebruik van ict bij leraren:

- 1 In hoeverre maak je gebruik van de verschillende beschikbare ict-systemen voor je werk op school?
- 2 Bij welke (primaire) werkprocessen maak je gebruik van ict? (Voor De Borgstee ging het om Snappet, Parnassus, Office 365, MOO en DORR.)
 - portfolio van leerlingen bijhouden
 - lessen vormgeven
 - toetsen afnemen
 - resultaten bespreken
 - leerlingen individueel begeleiden
- 3 Bij welke (secundaire) werkprocessen maak je gebruik van ict? (Voor De Borgstee ging het om Snappet, Parnassus, Office 365, MOO en DORR.)
 - leerlingvolgsysteem bijhouden
 - huiswerk/toetsen nakijken
 - oudercontact onderhouden
 - administratie leerlingen bijhouden
 - vergaderingen bijwonen
 - correspondentie afhandelen
 - gesprekken met externen voeren
 - roosters opstellen
 - leerlingen- en groepsbesprekingen
 - nascholing/professionalisering volgen
 - eindgesprekken voeren
- 4 In hoeverre vind je het gemakkelijk of moeilijk met de verschillende beschikbare ict-systemen op school te werken?
- 5 Welke ict-aspecten hebben volgens jou invloed op de snelheid waarmee je activiteiten kunt afhandelen?
 - snelheid van het internet (internet is te traag)
 - te weinig devices (tablets, computers, laptops e.d.)
 - incidenten met de systemen (bijvoorbeeld het systeem kan niet opgestart worden of loopt vast)
 - onbekendheid met de systemen
 - snelheid van het systeem (systeem is te traag)

6 Bij welke (primaire) werkprocessen zie je kansen voor ict?

- lessen vormgeven
- toetsen afnemen
- resultaten bespreken
- portfolio van leerlingen bijhouden
- leerlingen individueel begeleiden

7 Bij welke (secundaire) werkprocessen zie je kansen voor ict?

- leerlingvolgsysteem bijhouden
- huiswerk/toetsen nakijken
- oudercontact onderhouden
- administratie leerlingen bijhouden
- vergaderingen bijwonen
- correspondentie afhandelen
- gesprekken met externen voeren
- roosters opstellen
- leerlingen- en groepsbesprekingen
- nascholing/professionalisering volgen
- eindgesprekken voeren

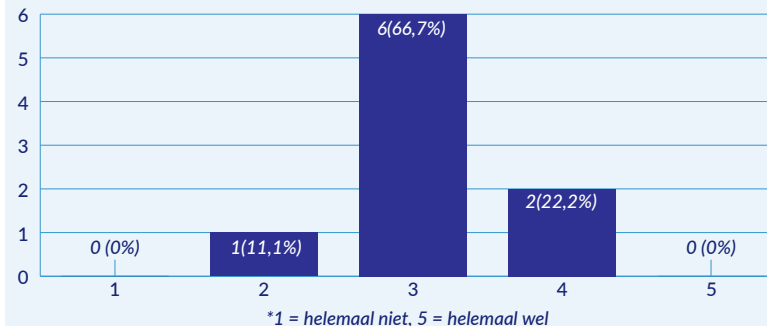
Hierdoor komen de processen in beeld waar leraren de meeste tijd aan besteden en hoe ze die processen ervaren. De ingevulde formulieren vormen de input voor de procesanalyse.

Uit de zelfevaluatie blijkt dat:

- de meeste leraren gebruikmaken van ict

Ict bij CBS De Borgstee uit de zelfevaluatie

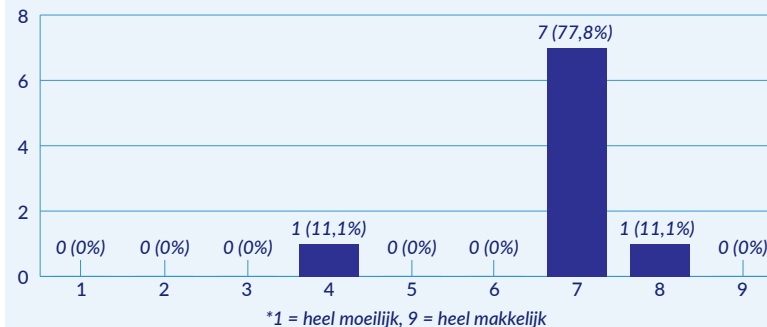
1 In hoeverre maak je gebruik van verschillende beschikbare ict-systemen voor je werk op school?

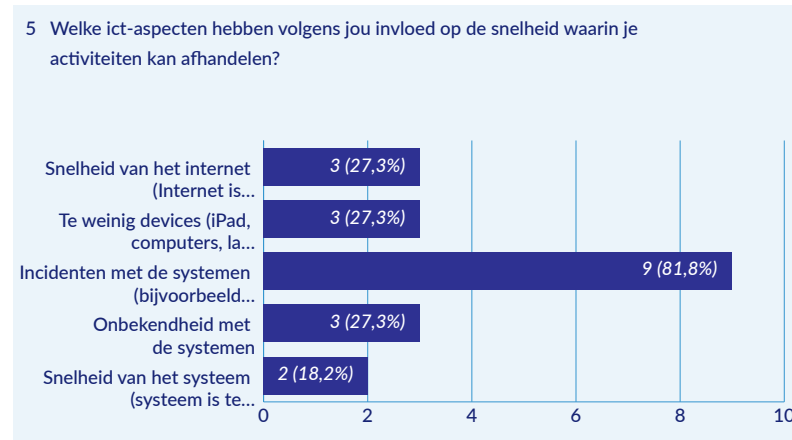
- de meeste leraren het redelijk gemakkelijk vinden om met ict te werken

Ict bij CBS De Borgstee uit de zelfevaluatie

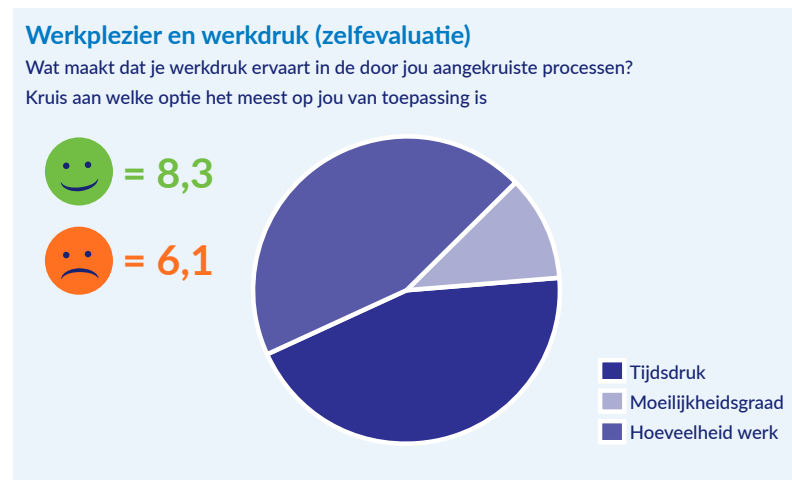
4 In hoeverre vind je het makkelijk of moeilijk om met de verschillende beschikbare ict-systemen op CBS De Borgstee te werken?

- leraren vooral last hebben van incidenten met systemen, zoals storingen

Op een schaal van 1-10 geven de leraren van De Borgstee een 8,3 voor werkplezier en een 6,1 voor werkdruk. De voornaamste verklaringen voor de werkdruk zijn tijdsdruk en de hoeveelheid werk:

Leraren zien vooral ict-kansen in de werking en het gebruik van de systemen en programma's:

- storingen en uitval van systemen voorkomen
- leren omgaan met de systemen
- dubbel werk voorkomen

Workshops

In een aantal workshops brengt de kerngroep de knelpunten en de mogelijkheden voor de verlaging van werkdruk met ict in kaart. Ook experimenteren de deelnemers met verbetermogelijkheden. Op basis van de conclusies van de procesplaten en de zelfevaluatie kiest De Borgstee ervoor één intern proces nader uit te werken in de workshops: het rapportageproces van de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen aan hun ouders. Leraren zijn nog erg zoekende naar communicatiemogelijkheden met ouders die ze sinds de invoering van Snappet hebben. In de huidige vorm leidt de communicatie over de ontwikkeling van leerlingen tot veel werkdruk. Het lerarenteam ziet in dit proces de beste kansen om met ict het werkplezier te verhogen en de werkdruk te verlagen.

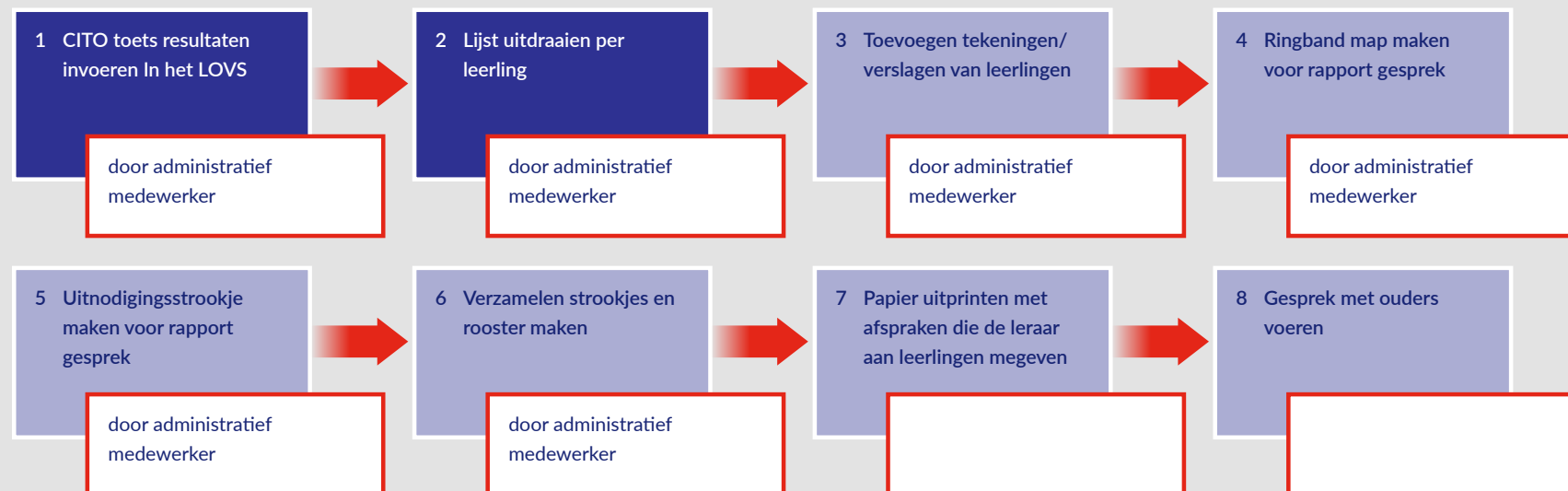
Vernieuwing rapportageproces

In de workshop rafelen de deelnemers uiteen welke 'ontwikkeling van leerlingen' De Borgstee wil volgen en aan ouders inzichtelijk wil maken. De deelnemers spreken hierbij af een onderscheid te maken tussen de categorieën cognitief, zaakvakken en sociaal-emotionele voortgang. Deze drie aspecten worden namelijk vanuit verschillende leermiddelen weergegeven. Ze gaan ook na of het onderscheid voor alle leerjaren geldt of dat ze ook per leerjaar onderscheid moeten maken.

Op basis van reeds beschikbare informatie verdeelt de kerngroep het rapportageproces in processtappen:

Waar loopt de CBS De Borgstee tegenaan in het rapportageproces?

Daarnaast kost het roosteren van de ouderprocessen veel tijd

Afbeelding 4.2

Daarna brengt de kerngroep de huidige en gewenste situatie in kaart voor cognitieve ontwikkeling, zaakvakken en sociaal-emotionele ontwikkeling. Ook gaan ze na wat wel en niet wettelijk verplicht is (volgens de publicatie *Ruimte in regels*). Vervolgens zoeken de deelnemers naar praktische oplossingen voor de korte termijn en concrete actiepunten voor verbetering op de lange termijn. Dit levert per ontwikkelingscategorie de volgende overzichten op:

COGNITIEVE ONTWIKKELINGEN

- Huidige situatie: overgang van methodetoetsen naar leerlijnen en fases, ontwikkeling voor ouders niet inzichtelijk, verschillende systemen en werkwijzen tussen groepen.
- Actiepunten: printscreen maken in Snappet, dossier door kind laten bijhouden, binnen alle groepen op dezelfde/ vergelijkbare manier werken en professionalisering op het gebied van mogelijkheden van systemen. Dit zal starten vanaf volgend jaar, want dit jaar blijft groep 3/4 op dezelfde wijze werken (met de huidige rapporten). Er moet uitgezocht worden op welke wijze dat zou kunnen, omdat groep 3 niet aangesloten kan worden op Snappet.
- Langetermijnperspectief: integraal systeem.

ONTWIKKELING/VOORTGANG ZAAKVAKKEN

- Huidige situatie: MOO voor digitaal werk, ontwikkeling is niet inzichtelijk voor ouders.
- Actiepunten: papieren werk digitaliseren d.m.v. foto's, powerpoints door kinderen en delen met leraren (via publisher), komen tot 'evaluatiewaarden' (met kinderen), kinderen zelfbeoordeling/evaluatie laten noteren bij een presentatie (3 tips en 3 tops), ouderportaal (openzetten MOO), kennis opdoen over building learning power (welke vaardigheden hebben kinderen nodig om te leren en welke ontwikkeling is daarin te volgen?).
- Langetermijnperspectief: digitaal portfolio, combi met sociaal-emotionele ontwikkeling (een logboek dat het kind meeneemt op basis van gevoerde gesprekken/eigen reflecties).

SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING

- Huidige situatie: SEO- en ZIEN-vragenlijsten, (groep 5 t/m 8, veiligheid en sociaal-emotioneel) zelfevaluatie, frequentie: 1x in de 6 weken, het kind beoordeelt zichzelf.
- Actiepunten: kind-/leer-/coachgesprekken met ondersteuning. De ZIEN-vragenlijsten vormen de basis voor de gesprekken en de uitkomsten worden door het kind genoteerd in een logboek/verslagje. Er dient gezocht te worden naar een goede methodiek en wat de goede eerstvolgende stap zou zijn en wat kan worden opgenomen in het rapport. Ouders kunnen hier wellicht in meedenken (wat vinden ze nu echt belangrijk op dit vlak?)
- Langetermijnperspectief: op zoek naar een passende manier voor het integraal volgen van executieve functies SLO. Mogelijke opties:
 - Building learning power
 - Task-model: taak systematisch aanpakken
 - Rubrix met horizontaal doelen en verticaal niveauverschillen

Voor de vernieuwing van het rapportageproces aan de ouders en eventuele volgende (ict-)vernieuwingen wil De Borgstee lering trekken uit de ervaringen met Snappet.

Inspiratiedag Digitaal portfolio

Op 7 november bezoekt De Borgstee een inspiratiedag over het digitaal portfolio. Hierop presenteren drie scholen hun gezamenlijke onderzoek naar een digitaal portfolio als leerlingvolgsysteem en hun wensen voor een flexibel portfolio. Dit onderzoek hebben zij uitgevoerd in het kader van een 'versnellingsvraag', die Kennisnet in samenwerking met de PO-Raad faciliteert. Deze bijeenkomst dient ter inspiratie om de ontwikkeling van leerlingen (gepersonaliseerd) in kaart te brengen. Het gaat dan vooral over de ontwikkeling in de zaakvakken en de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.

Studiedag

Het plan is dat De Borgstee tijdens een studiedag op 5 oktober met het team in gesprek gaat over de bevindingen. Deze bijeenkomst gaat niet door wegens (heel toepasselijk) de lerarenstaking diezelfde dag. De bijeenkomst is verplaatst naar 8 november. De kerngroep neemt daar het voltallige lerarenteam mee in het verloop en de uitkomsten van het experiment:

- Wat was de aanleiding?
- Welke stappen heeft De Borgstee doorlopen?
- Hoe is het gesteld met de werkdruk in relatie tot ict-gebruik op de school?
- Welke focus hebben heeft de school in het experiment aangebracht?
- Wat is het wensbeeld/de toekomstvisie van de school en wat kan het team doen om dit te realiseren (verbeterplan)?

Na deze inleiding brainstormen de deelnemers in drie groepen over welke ict-vernieuwingen de verschillende niveaus van ontwikkeling van leerlingen inzichtelijk maken. Per niveau van ontwikkeling beantwoorden de deelnemers drie vragen:

- Wat is het wensbeeld?
- Wat is daarvoor nodig?
- Welke tools en systemen kunnen we inzetten?

De kerngroep vraagt de leraren naar eerste reacties (emoties, praktisch, proces) die de uitkomsten van de brainstorm bij hen oproept. Ook vraagt de groep nadrukkelijk welke voorgestelde ict-vernieuwingen volgens de leraren de werkdruk kunnen verlagen.

OMGANG MET ICT-VERNIEUWING – HOUDING EN GEDRAG

Uit de zelfevaluatie van het team en in de gesprekken met de kerngroep blijkt dat leraren verschillend tegen ict-vernieuwingen aankeken. In dit experiment dient 'het rapportageproces' niet alleen als casus voor procesverbetering, maar ook om de verschillen in de omgang met ict te begrijpen. Hoe komt het dat de ene leraar positiever is over en gebruikmaakt van vernieuwingen als Snappet dan de andere? Hoe kan de school het hele team actief betrekken bij deze vernieuwingen? Wat kunnen leraren van elkaar leren? Het gaat dan om zaken als ict-be kwaamheid (digitale professionalisering) en houding en gedrag.

3. De afrondingsfase

In de afrondingsfase van het experiment gaat de kerngroep aan de slag met het concept-verbeterplan voor de school. De evaluatie van het experiment vormt het slotstuk.

Concept-verbeterplan

De workshops met de kerngroep en de studiedag met het lerarenteam leveren oplossingen en actiepunten op voor de realisatie van de toekomstvisie. Deze verwerkt de school in een verbeterplan. In de toekomstvisie op de lange termijn staat de leerling centraal en is er één integraal systeem voor digitale portfolio's voor alle klassen. De school werkt met dit plan langzaam toe naar dit beeld. Door scherp te hebben gekeken naar wat het oplevert in relatie tot werkdruk en werkplezier wordt het plan ook meer lean.

Voor De Borgstee gaat het om de volgende actiepunten en oplossingen:

Actiepunt	To do's	Tijdpad	Impact	Werkbelasting
Digitale roostering oudergesprekken	Google spreadsheet maken, versturen en bijhouden.	Gereed	Middel	😊
Eenduidige werkwijze binnen team afstemmen	Voorstel voor implementatieplan/borgingsdocument door de werkgroep.	December	Hoog	😞 → 😊
Communicatie werkwijze aan ouders	Periodiek informeren van ouders en MR, bijvoorbeeld in de nieuwsbrief.	Nu-februari	Hoog	😊
Gericht experimenteren	Met manieren om voortgang inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld met digitaliseren input Moo, format voor het rapport/'kinddossier'.	Dit schooljaar	Hoog	😞 → 😊
Printscreen Snappet (t.b.v. inzichtelijk maken voortgang)	Tutorial maken.	Eind november	Middel	😊
Kinddossier (als input voor de coachgesprekken)	Nieuw format (logboekje) maken.	Dit schooljaar	Middel	😊
Digitaliseren papieren werk	Foto's maken (experimenteren).	Dit schooljaar	Middel	😊
Komen tot zicht houden op de voortgang (met kinderen)	Experimenteren met bijvoorbeeld uitkomsten ZIEN en Building Learning Power (sociaal emotioneel), rubrics (zaakvakken) en over format rapport brainstormen.	Dit schooljaar	Hoog	😞
Ouderportaal/Moo openzetten	Spreekbeurten in Moo zetten, bovenbouwleerlingen een eigen wachtwoord geven, map delen met de leraren, aan ouders nieuwe werkwijze communiceren.	December	Hoog	😊
Professionalisering Moo	Kennisdeling binnen het team door ervaren leraren	December	Hoog	😊
Voeren van kind/coach/leergesprekken	Op basis van ZIEN-vragenlijsten en logboek/kinddossier, experimenteren met gesprekken.	Dit schooljaar	Hoog	😞
Professionalisering gespreksvoering	Cursus kindgesprekken is al geweest, aanscherpen verdere coachingsaanbod, zoeken naar begeleider.	Dit schooljaar	Hoog	😞
Aansluiting/integraal volgen van executieve functies	Brainstorm hierover houden, andere mogelijkheid: onderbouw vo in school.	Dit schooljaar	Hoog	😞

De directeur van De Borgstee schrijft op basis van dit concept-verbeterplan een notitie over de verankering van de nieuwe (eenduidige) werkwijze binnen het lerarenteam en de communicatie met ouders. Het lerarenteam bespreekt het concept-verbeterplan en het borgingsdocument, zodat iedereen hierop kan anticiperen tijdens de aankomende oudergesprekken.

Evaluatie

De kerngroep evalueert het doorlopen proces. Een van de inzichten is dat door dit proces samen te doorlopen en het gehele team erbij te betrekken de transparantie en begrip binnen het team is vergroot. Hierdoor is er meer een collectief ontstaan in de groep. De verwachting is dat hierdoor verdere ontwikkeling met elkaar beter zal verlopen. Verder kijkt de kerngroep naar de toolkit die de leden op basis van dit experiment opleveren aan de school en de po-sector.

Tips en aandachtspunten

Voor scholen die aan de slag gaan met deze methodiek, kunnen de volgende tips nuttig zijn:

- *Zorg dat deelname iets (concreets) oplevert*
Sluit aan bij actuele vragen en behoeften die leven bij het team en de toekomstvisie van de school. Leg vanuit die punten de link met het experiment (in plaats van andersom). Steek het onderzoek positief in: ga niet alleen uit van werkdruk, maar ook van werkplezier.
- *Betrek het gehele lerarenteam bij het proces*
Voorkom dat alleen leraren meedoen met het experiment die affiniteit hebben met ict of die – naast werkdruk – vooral veel werkplezier ervaren. Betrokkenheid van het gehele team is nodig om bewustwording over dit thema realiseren
 - tot (draagvlak voor) verbeteringen te komen die aansluiten op de gehele school
 - de gezamenlijke toekomstvisie van de school te realiseren
 Daarom is het verstandig om de zelfevaluatie door alle leraren uit te laten voeren. Zorg ook voor actieve en consequente informatievoorziening over de resultaten van de bijeenkomsten met de kerngroep. Houd het hele team op de hoogte van de voortgang van het project door agenda's, presentaties, notities en posters te delen. Organiseer de betrokkenheid door een aantal processtappen met het hele team te doorlopen, zoals in dit experiment tijdens de teamdag en door de gezamenlijke bespreking van het conceptverbeterplan.
- *Voorkom dat het experiment extra werkdruk veroorzaakt (practice what you preach).*
Richt het experiment zo in dat de werkbelasting zo laag mogelijk blijft, bijvoorbeeld door:
 - vrijwillige deelname in de eigen tijd
 - bij aanvang van het experiment een planning te maken, zodat er helderheid is over de te besteden tijd
 - iedere bijeenkomst met een agenda te werken, om de tijd zo efficiënt mogelijk te besteden
 - de bijeenkomsten meer het karakter van workshops dan overlegmomenten te geven
 - zo veel mogelijk processtappen binnen de bestaande contactmomenten te organiseren

Is er een externe partij die het onderzoek begeleidt, dan kan deze partij ook de verslaglegging verzorgen. Toets in het verbeterplan welke impact een actiepunt of oplossing heeft op de werkbelasting, bijvoorbeeld doordat extra ondersteuning nodig is.

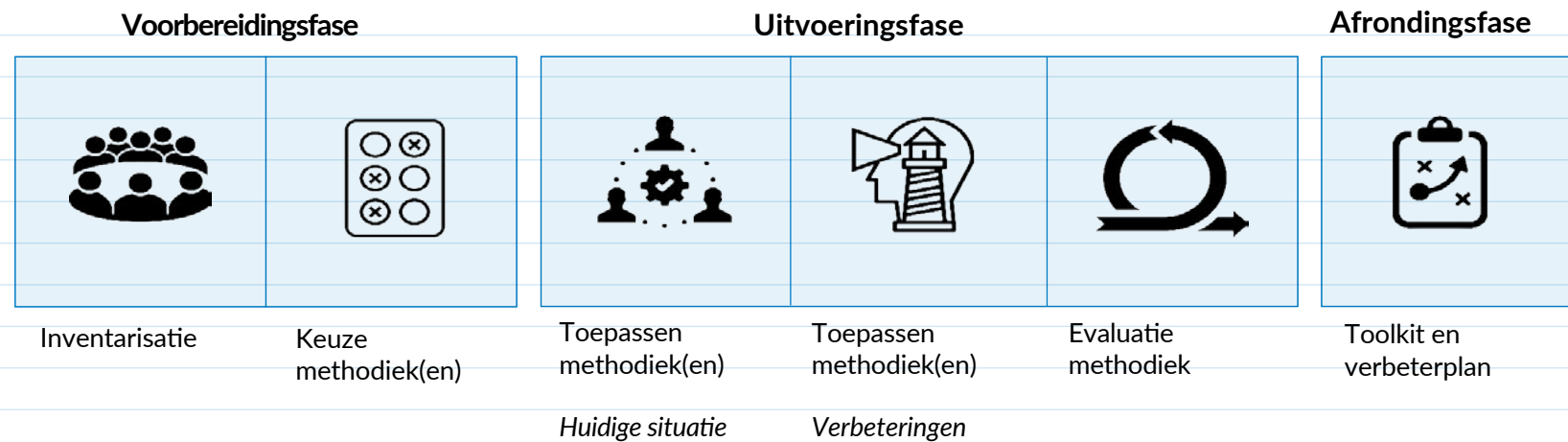
- *Denk in praktische mogelijkheden*
Sluit aan bij de concrete werkpraktijk van leraren, bijvoorbeeld door te starten met een zelfevaluatie. Ga stap voor stap te werk en toets of elke stap praktisch toepasbaar is. Realiseer dit ook in het verbeterplan: concretiseer, cluster en temporeer de actiepunten en doordenk de impact ervan.
- *Faciliteer het gesprek*
Werkdruk is niet voor iedereen een gemakkelijk onderwerp. Faciliteer gesprekken over dit onderwerp en zorg dat leraren ervaringen kunnen uitwisselen. Maak bijvoorbeeld standaard ruimte tijdens het reguliere overleg om werkdruk te bespreken. Dit hoeft niet alleen binnen de eigen school; uitwisseling met andere scholen kan ook inspirerend werken.
- *Zorg voor ondersteuning en professionalisering*
Meer werken met ict gaat niet vanzelf. Sommige leraren hebben behoefte aan ondersteuning bij het versterken van hun ict-vaardigheden en het opdoen van kennis over systemen als Snappet en MOO. Zorg ook voor begeleiding en coaching van leraren bij hun nieuwe rol en werkwijze.

Stappenplan

Design Thinking en Lean

De methode gebaseerd op Design Thinking en Lean is een adaptieve methode, die wordt opgebouwd vanuit de context van de school. Externe begeleiding zal helpen om het proces lean en methodisch aan te pakken.

De methode bestaat uit de volgende fasen:

Invullen procesplaten

Je kunt als school wel al zelf aan de slag met het invullen van de procesplaten. Deze stap hoort bij de voorbereidingsfase. Hiermee identificeer je welke processen op school je kunt oppakken en meenemen in verdere ontwikkeling van de methodiek.

Los van de methode bieden de procesplaten scholen een manier om te identificeren:

- welke schoolprocessen leiden tot werkplezier
- welke schoolprocessen leiden tot werkdruk
- in welke schoolprocessen leraren gebruikmaken van ict
- in welke schoolprocessen het gebruik van ict anders of beter kan

Procesplaat 1

Doel: Met het team in beeld krijgen welke processen op school werkplezier en werkdruk veroorzaken.

Tijdsduur: 2 uur

Werkwijze: Teamleden geven met behulp van stickers of post-its aan in welke schoolprocessen zij werkdruk en/of plezier ervaren.

Procesplaat 1

WAAR KRIJG IK ENERGIE VAN IN MIJN WERK EN WAARVAN JUIST NIET?

PRIMAIR (lesgeven)

Lessen vormgeven
(lesmaterialen)

Toetsen afnemen

Resultaten
nabespreken

Portfolio van
leerlingen bijhouden

Leerlingen individueel
begeleiden

SECUNDAIR (ondersteunend)

Leerlingvolgsysteem
bijhouden

Huiswerk/toetsen
nakijken

Oudercontact
onderhouden

Groepsplannen
maken

Handelingsplannen
schrijven

Administratie
zorgleerlingen
bijhouden

Vergaderingen
bijwonen

Correspondentie
afhandelen

Informatieavonden
en open dagen
organiseren

Rapporten schrijven

Entreegesprekken en
huisbezoeken
verrichten

Groepsoverdrachten
maken

Gesprekken met
externen voeren

Jaarrooster
opstellen

Leerling- en
groepsbespreking

Nascholing en
professionalisering

Eigenaarschap
leerlingen vergroten

Kindgesprekken
voeren

MR taken
uitvoeren

#4 Stappenplan

Procesplaat 2

Doel: Met het team in beeld krijgen in welke processen op school leraren ict gebruiken en wanneer dat meer en beter zou kunnen.

Tijdsduur: 2 uur

Werkwijze: Teamleden geven met behulp van stickers of post-its aan in welke schoolprocessen zij gebruikmaken van ict en waar zij denken dat dit anders/beter kan.

Procesplaat 2

	WANNEER MAAK IK GEBRUIK VAN ICT IN MIJN WERK?		EN WANNEER ZOU DAT NOG MEER OF BETER KUNNEN?		
	●		●		
PRIMAIR (lesgeven)	Lessen vormgeven (lesmaterialen)	Toetsen afnemen	Resultaten nabespreken	Portfolio van leerlingen bijhouden	Leerlingen individueel begeleiden
SECUNDAIR (ondersteunend)	Leerlingvolgsysteem bijhouden	Huiswerk/toetsen nakijken	Oudercontact onderhouden	Groepsplannen maken	Handelingsplannen schrijven
	Administratie zorgleerlingen bijhouden	Vergaderingen bijwonen	Correspondentie afhandelen	Informatieavonden en open dagen organiseren	Rapporten schrijven
	Entreegesprekken en huisbezoeken verrichten	Groepsoverdrachten maken	Gesprekken met externen voeren	Jaarrooster opstellen	Leerling- en groepsbespreking
	Nascholing en professionalisering	Eigenaarschap leerlingen vergroten	Kindgesprekken voeren	MR taken uitvoeren	

Colofon

Meer ict, minder werkdruk?

Datum van uitgave

juni 2018, 1e uitgave

Auteurs

Marius van Zandwijk, Erwin Bomas,
Els Booij, Rick de Visser

Redactie

Ravestein & Zwart

Fotografie/illustraties

Roel Venderbosch

Vormgeving

Gloedcommunicatie, Nijmegen

Met dank aan de (deel)schoolleiding en
teams van De Borgstee, SWS Balans,
OBS Akkrum en 't Blokhuis.

Sommige rechten voorbehouden

Hoewel aan de totstandkoming van deze
uitgave de uiterste zorg is besteed, aan-
vaarden de auteur(s), redacteur(s) en uitgever
van Kennisnet geen aansprakelijkheid voor
eventuele fouten of onvolkomenheden.

Over Kennisnet

Elke leerling verdient eigentijds, veilig en
persoonlijk onderwijs. Daarom ondersteunt
Kennisnet scholen met ict. We zorgen
voor een landelijke ict-basisinfrastructuur,
adviseren de sectorraden en delen onze
kennis met het primair onderwijs (po), het
voortgezet onderwijs (vo) en het middel-
baar beroepsonderwijs (mbo). Kennisnet
wordt gefinancierd door het ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Dit eindrapport is ontwikkeld door de
PO-Raad en Kennisnet. Samen werken wij
aan Slimmer leren met ICT. Zodat scholen
ict op hun eigen manier makkelijk kunnen
inzetten voor onderwijs, leerlingen meer op
maat kunnen leren en we zo het beste uit
ieder kind kunnen halen.

kennisnet.nl

PO-Raad.nl